

Posudek vedoucí diplomové práce

Katedra: Religionistiky
Akademický rok: 2016/2017
Název tématu: Christianizace Českých zemí raného středověku a možné přetrvání předkřesťanských tradic
Autor: Bc. Barbora Bílková

Předložená práce se zabývá otázkou, zda navzdory současným interpretacím humanitních věd, lze skutečně hovořit o „náboženství starých Slovanů“. Autorka nejprve představuje hypotézu prof. Balagangadhary, který na interakci prvotních křesťanů s římskými kultury ukazuje, jakým způsobem vznikl specifický obraz chování a kultu pohanů. Autorka také otevírá problém předpokladu univerzality náboženství. Zbytek práce je historického charakteru. Skrze pečlivou práci s prameny je ukázáno, jak postupovala christianizace českých zemí od 9. do 13. století, jakým způsobem převážně církevní prameny vypovídají o způsobech pohanů na tomto území a následně ukazuje, jak se k náboženství Slovanů staví moderní humanitní vědy, v podání autorky konkrétně archeologie. Barbora Bílková na základě předložených faktů, které ve své práci prezentuje, dochází k závěru, že neexistují žádné relevantní důkazy o tom, že praxe Slovanů se vázala na doktrínu, jinak řečeno, že to, co činili odráželo to, čemu věří. Spíše než o náboženství Slovanů navrhuje hovořit o tradici, která nemá oporu v doktríně.

Za silné stránky práce považuji pečlivou práci se zdroji, na jejímž základě předkládá zprávy z pera křesťanů popisující „pohanské přežitky“ v Českých zemích ve středověku. Ba co více, sleduje strukturu těchto zpráv a předkládá hlavní témata jimiž se všechny zprávy zabývaly a později ukazuje, jak na této struktuře byl vystavěn vědecký popis slovanského náboženství samotnou archeologií. V této části textu pracuje se širokou škálou zdrojů: od hagiografie, přes Kosmovu kroniku, zprávy od Ibn Rusty, homiliář Opatovický, Staroslověnský penitenciál a další. V práci jsou zapracovány veškeré textové doklady dotýkající se tématu slovanského kultu. Výklad dějin je srozumitelný a pečlivý.

V části věnující se archeologii Barbora Bílková pečlivě rozebírá textovou a archeologickou dokumentaci relevantní tématu. Dále kriticky zhodnotila interpretace archeologických nálezů a poukázala na jejich argumentační nedostatečnost a nepodloženost závěrů (např. že navzdory absenci materiálních důkazů pocházejících z našeho území, současná archeologie interpretuje jako fakt týkající se českého území, co lze doložit např. v Anglii - kostely se stavěly na starých pohanských kultovních místech).

Nejvýraznější slabinu práce vidím ve zmatečném popisu hypotézy prof. Balagangadhary (s. 16-27). Autorka např. hovoří v celém textu o křesťanských předpokladech v pohledu na jiná náboženství, nicméně tyto předpoklady zůstávají často nejasné. Explicitně jsou formulovány pouze jednou a to na s. 17 a v souhrnu na s. 25 je k nim pouze odkaz „viz výše,“ což považuji za nedostatečné vzhledem k tomu, kolikrát se k nim autorka v celém textu odvolává. V té samé kapitole si klade otázku, která pak zaznívá i na konci textu, který se věnuje humanitním vědám (s. 106): jak jsme došli k tomu, že vnímáme náboženství jako univerzální fenomén? V první kapitole je, byť zmatečně, popsáno, jak k této premise došlo křesťanství, ale jak k tomu došli humanitní vědy jako takové? Jedná se o mou zásadní otázku na Barboru

Bílkovou v rámci obhajoby magisterské práce. V odpovědi bych ji ráda odkázala na text Jacoba de Roovera *Incurably Religious?*..., který v práci sama použila, avšak na místo aby z něj vytěžila zásadní argumentaci, uvádí pouze marginální tvrzení. V tomto kontextu pak navazuje další otázka, proč je podle autorky problém, když píše, že Č. Zíbrt ve své práci popisoval staré zvyky a pověry na základě analogií (s. 84), jelikož tuto praxi autorka jen konstatuje, ale neupřesňuje, v čem je to problematické.

Na několika místech se Barbora Bílková dotýká také tzv. křesťanské teologické terminologie v popisu náboženství starých Slovanů. Bohužel z jejího textu zůstává nejasné, zda problém popisu jiných náboženství křesťanskými teologickými termíny je problém skutečně terminologickým či nikoli. Na základě přečtení textu se klaním k názoru, že v této problematice nemá sama jasno, a proto bych v rámci obhajoby navrhovala zmínit i toto téma. Zde bych ji odkázala na její práci, kde tento problém vyvstává explicitně, když cituje z *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů* významy pojmů kněz a žrec (s. 109).

Velmi zvláštní formulace, která se vyskytuje na mnoha místech textu, je o existenci *předsudků držících se předkřesťanského „náboženství.“* (např. s. 100, 101 apod.). Dále bych doporučila věnovat větší pozornost formulacím jako *„Římské religio chápou raní křesťané jako prototyp falešného „náboženství“ ...“* (s. 24). Římské religio se dle prof. Balagangadhary díky interakci prvotních křesťanů postupně stane prototypem pohanů, ale sami je jako prototyp ještě nechápou. Dále že [misionáři] *předem věděli, jaké projevy a jaké chování u těchto kmenů chtějí vidět a vzhledem k tomu, že často danou kulturu neznali nijak blíže, bylo jednoduché tyto představy aplikovat na jakékoli chování, které jim bylo neznámé* (s. 106). Takto pojatá formulace skoro navádí k tomu, že misionáři tímto způsobem jednali schválně. Výzkum prof. Balagangadhary však ukazuje, že díky křesťanskému náhledu na svět – jeho stvoření, historii apod. vlastně jinak jednat nemohli. Obecně bych doporučila, aby autorka věnovala více prostoru teoretickým pasážím. V některých případech zde postrádám jasnější linii vedení argumentu a návaznost na ostatní text.

Gramatická a stylistická úroveň textu je až na malé výjimky dostatečná. I přes výše zmíněné námitky se domnívám, že z práce, kterou Barbora Bílková předložila, by se dal napsat velmi zajímavý článek do odborného periodika.

Přestože v posudku zazněly některé výtky, domnívám se, že předložený text splňuje kritéria odborné magisterské práce a doporučuji ji k obhajobě a hodnotím ji na **výbornou minus**, v případě kvalitní obhajoby se přikláním i ke stupni výborně.

Zuzana Černá, Ph.D.

V Pardubicích, 25.5.2017

